

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

4.1 Το κύριο οικονομικό πρόβλημα

4.1.1 Οι ανάγκες

Το **κύριο οικονομικό πρόβλημα** είναι ότι: οι **ανάγκες** των ανθρώπων είναι **απεριόριστες** και τα **μέσα** για την ικανοποίησή τους **περιορισμένα**.

Ανάγκη είναι η **έλλειψη** ή η **αίσθηση** της έλλειψης, που εκφράζεται με την επιθυμία ικανοποίησής της.

Τα **μέσα** που ικανοποιούν τις **ανάγκες** ονομάζονται **αγαθά**.

Η καλύτερη ικανοποίηση των αναγκών απαιτεί τη λήψη κάποιων **αποφάσεων** όπως: α) **ποιες** ανάγκες θα ικανοποιηθούν; β) **πώς θα αυξηθούν** τα **μέσα**, ώστε να ικανοποιηθούν περισσότερες ανάγκες;

Κύριοι **τρόποι** για να **αυξηθούν** τα **αγαθά** είναι: η κατάλληλη μείξη των συντελεστών παραγωγής, η εφαρμογή νέων μεθόδων παραγωγής, η εφαρμογή νέας τεχνολογίας κτλ.

Όταν λέμε ότι οι ανάγκες είναι απεριόριστες εννοούμε ότι δημιουργούνται διαρκώς νέες ανάγκες και οι υπάρχουσες εξελίσσονται.

Οι ανάγκες έχουν δύο **χαρακτηριστικές ιδιότητες**: α) είναι **απεριόριστες** και β) υπόκεινται σε **προσωρινό κορεσμό**.

Η **αύξηση** των αναγκών γίνεται κυρίως με τη **μίμηση** και τη **διαφήμιση**.

Πολλές ανάγκες μας δεν είναι πραγματικές αλλά **πλασματικές**.

Κάθε ανάγκη όταν ικανοποιηθεί παύει να υπάρχει, αλλά αυτό ισχύει προσωρινά, γιατί γρήγορα ή αργά επανεμφανίζεται.

4.1.2 Τα αγαθά – το καταναλωτικό πρότυπο

Καταναλωτά είναι τα αγαθά που αφού χρησιμοποιηθούν, παύουν να υπάρχουν και δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν πάλι για την ίδια κάλυψη της ίδιας ανάγκης.

Διαρκή είναι τα αγαθά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλές φορές, χωρίς να χάσουν κάποια ιδιότητά τους, έστω και αν με την πάροδο του χρόνου φθείρονται (π.χ. ρούχα, αυτοκίνητο).

Οι σημερινές οικονομικά ανεπτυγμένες κοινωνίες είναι **καταναλωτικές κοινωνίες**, δηλαδή η ανάπτυξή τους βασίζεται στην κατανάλωση.

Καταναλωτικό πρότυπο είναι ένα σύνολο αγαθών που καταναλώνει μια μέση (συνηθισμένη) οικογένεια.

Κάθε κοινωνία έχει το δικό της καταναλωτικό πρότυπο.

Σημαντικό **ρόλο** στη διαμόρφωση του καταναλωτικού προτύπου διαδραματίζει η **διαφήμιση**.

Η **διαφήμιση** είναι μηχανισμός **πληροφόρησης** αλλά και **χειραγώγησης** του ανθρώπου.

Η **διαφήμιση** δημιουργεί **πλασματικές** ανάγκες.

Ο κόσμος της διαφήμισης είναι εικονικός και διαφέρει από τον πραγματικό κόσμο.

Κάθε Μ.Μ.Ε. χρησιμοποιεί τον δικό του τρόπο, τη δική του γλώσσα (μουσική, χρώμα, λέξεις κτλ.) για να «περάσει» το μήνυμα που θέλει στο κοινό

Κάθε άτομο ερμηνεύει με το δικό του τρόπο το ίδιο διαφημιστικό μήνυμα ανάλογα με την κουλτούρα και τη νοοτροπία του, την συνολική προσωπικότητά του.

4.2 Οι επιχειρήσεις

4.2.1 Οι συντελεστές παραγωγής

Συντελεστές παραγωγής είναι όλα εκείνα τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία δηλαδή το έδαφος, τα κτήρια, τα μηχανήματα, πρώτες ύλες οι άνθρωποι κ.α.

Οι συντελεστές παραγωγής για τους **μαρξιστές**, είναι τρεις: **το έδαφος** (φυσικοί πόροι), **το κεφάλαιο** (μηχανήματα, κτήρια κτλ.) και **η εργατική δύναμη** (ικανότητα του ανθρώπου προς εργασία, η οποία παράγει τα μηχανήματα κτλ.).

Οι συντελεστές παραγωγής για τους **φιλελεύθερους**, είναι τέσσερις: **το έδαφος, το κεφάλαιο, η εργατική δύναμη και η επιχειρηματικότητα**.

Από την αρχαιότητα μέχρι την βιομηχανική επανάσταση, **το έδαφος και η εργασία** είχαν τη μεγαλύτερη σημασία.

Από την βιομηχανική επανάσταση μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, **το κεφάλαιο**, με τη μορφή επιχειρήσεων εθνικών και πολυεθνικών έχει τον πρώτο λόγο.

Τις τελευταίες δεκαετίες, ο άνθρωπος (εργασία / επιχειρηματικότητα) αρχίζει να αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία, στον 21ο αιώνα **η γνώση είναι δύναμη**.

4.2.2 Το κόστος παραγωγής

Η επιχείρηση, ανάλογα με το μέγεθός της χρειάζεται να πάρει σημαντικές αποφάσεις όπως: **α) Σε ποιον τόπο θα εγκατασταθεί, β) Τι είδους και πόσα προϊόντα θα παράγει, γ) Με ποια μέθοδο θα παράγει το προϊόν.**

Αντικειμενικός σκοπός της επιχείρησης είναι η **μεγιστοποίηση του κέρδους μακροχρόνια.**

Για να έχει έσοδα και κέρδη η επιχείρηση πρέπει να πωλεί τα προϊόντα της σε ανταγωνιστικές (=χαμηλές) τιμές και να έχει το μικρότερο δυνατό κόστος.

Το **κόστος παραγωγής**, περιλαμβάνει τις αμοιβές των συντελεστών παραγωγής που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή του προϊόντος.

Αν το **κόστος παραγωγής** αφορά το σύνολο της παραγωγής λέγεται **συνολικό κόστος** παραγωγής.

Αν το **κόστος παραγωγής** αφορά τη μονάδα του προϊόντος (ένα κιλό ζάχαρη, ένα πουκάμισο κτλ.) λέγεται **κόστος παραγωγής ανά μονάδα προϊόντος.**

Κέρδος είναι το σύνολο των εσόδων μείον το σύνολο του κόστους

Κέρδος = Έσοδα - Κόστος

4.2.3 Η τιμή των αγαθών

Η τιμή των αγαθών προσδιορίζεται από τη ζήτηση και την προσφορά τους.

Σύμφωνα με τον **νόμο της ζήτησης** όταν αυξάνεται η τιμή ενός αγαθού, η ζητούμενη ποσότητα μειώνεται. Και αντίθετα, όταν μειώνεται η τιμή ενός αγαθού, η ζητούμενη ποσότητα αυξάνεται.

Η σχέση μεταξύ τιμής και ζητούμενης ποσότητας είναι **αντιστρόφως ανάλογη.**

Σύμφωνα με τον **νόμο της προσφοράς** όταν αυξάνεται η τιμή ενός αγαθού, η προσφερόμενη ποσότητα αυξάνεται, και όταν μειώνεται η τιμή ενός αγαθού, η προσφερόμενη ποσότητα μειώνεται.

Η σχέση μεταξύ τιμής και προσφερόμενης ποσότητας είναι **ανάλογη.**

Η τιμή ενός αγαθού προσδιορίζεται από την αλληλεπίδραση των δυνάμεων της ζήτησης και της προσφοράς, έτσι ώστε να υπάρχει ισορροπία. Αν διαταραχθεί η ισορροπία στην αγορά, δημιουργούνται δυνάμεις (ζήτησης και προσφοράς), που επαναφέρουν την αγορά σε ισορροπία.

Στην **τιμή ισορροπίας** η ζητούμενη ποσότητα ισούται με την προσφερόμενη ποσότητα

Η **τιμή ισορροπίας** είναι η τιμή που εξισορροπεί τις δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης.

Επιγραμματικά:

Τιμή > της τιμής ισορροπίας → **πλεόνασμα προϊόντος**

Τιμή < της τιμής ισορροπίας → **έλλειμμα προϊόντος**

4.3. Τα νοικοκυριά

4.3.1 Το εισόδημα των νοικοκυριών

Η **ζήτηση** των αγαθών και υπηρεσιών γίνεται από τα **νοικοκυριά**, τους **καταναλωτές**, ενώ η **προσφορά** γίνεται από τους ανεξάρτητους **παραγωγούς** και τις επιχειρήσεις.

Οι όροι νοικοκυριό και οικογένεια δεν ταυτίζονται.

Το κύριο χαρακτηριστικό του νοικοκυριού είναι ότι αποτελείται από άτομα που αποφασίζουν από κοινού για τα οικονομικά θέματα που προκύπτουν.

Το **άμεσο εισόδημα** του νοικοκυριού προέρχεται από τον μισθό, τη σύνταξη, τα ενοίκια, τους τόκους κτλ.

Το **έμμεσο εισόδημα** του νοικοκυριού είναι οι υπηρεσίες που προσφέρουν κάποια μέλη του χωρίς να αμείβονται (π.χ. η παρασκευή του φαγητού, η επιδιόρθωση μικροζημιών κτλ.).

Κύριος **στόχος** κάθε νοικοκυριού είναι η μεγαλύτερη **ικανοποίηση** των **αναγκών** του με το διαθέσιμο εισόδημα.

Τα νοικοκυριά θα πρέπει να λάβουν αποφάσεις για το πώς θα χρησιμοποιήσουν το εισόδημά τους. Τέτοιες **αποφάσεις** είναι π.χ.: **α) Πόσο μέρος του εισοδήματος θα καταναλωθεί και πόσο θα αποταμιευθεί; β) Το μέρος που θα καταναλωθεί, σε ποια αγαθά και σε ποιες ποσότητες θα κατευθυνθεί; γ) Το μέρος που θα αποταμιευθεί, πόσο θα είναι, για πόσο χρόνο θα διαρκέσει η αποταμίευση και για ποιον σκοπό;**

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τις αποφάσεις των νοικοκυριών είναι: **το ύψος του εισοδήματος του νοικοκυριού, το μέγεθος και η σύνθεση (ηλικία, φύλο κτλ.) του νοικοκυριού, το γεωγραφικό περιβάλλον (ορεινό, πεδινό κτλ.), το κοινωνικό περιβάλλον (χωριό, πόλη, είδος και χώρος εργασίας κτλ.).**

4.3.2 Ο οικογενειακός προϋπολογισμός

Λογικά σκεπτόμενο ένα άτομο συμπεριφέρεται έτσι ώστε τα προϊόντα που θα αγοράσει να του προσφέρουν συνολικά τη **μεγαλύτερη χρησιμότητα**,

δηλαδή, να αποκτήσει την μεγαλύτερη δυνατή ικανοποίηση από την κατανάλωσή τους.

Οικογενειακός προϋπολογισμός είναι ένα σχέδιο που βοηθάει την οικογένεια να κάνει **ορθή διαχείριση του εισοδήματός της**.

Ανάλογα με τη διάρκειά του, ο **οικογενειακός προϋπολογισμός** διακρίνεται σε εβδομαδιαίο, μηνιαίο και ετήσιο.

Παρακάτω βλέπετε ένα πίνακα με ορθή και λανθασμένη διαχείριση του οικογενειακού προϋπολογισμού.

Πίνακας: Διαχείριση οικογενειακού προϋπολογισμού

Ορθή διαχείριση οικογενειακού προϋπολογισμού		Λανθασμένη διαχείριση οικογενειακού προϋπολογισμού	
Έσοδα	Έξοδα	Έσοδα	Έξοδα
Μισθός 1200 €	Σύνολο 1000 €	Μισθός 1200 €	Σύνολο 1300 €
Πλεόνασμα 200 €		Έλλειμμα 100 €	

4.4 Το κράτος ως παραγωγός και ως καταναλωτής

Οι βασικές μονάδες στο οικονομικό σύστημα είναι τρεις: οι επιχειρήσεις, τα νοικοκυριά και το κράτος.

Το κράτος με τις αποφάσεις του επηρεάζει καθοριστικά τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, αλλά και γενικότερα τη λειτουργία της οικονομίας.

Το **κράτος ή ο δημόσιος τομέας** περιλαμβάνει φορείς όπως: η Βουλή, η κυβέρνηση, οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, τα νοσοκομεία, τα πανεπιστήμια, τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, οι Δημόσιες Επιχειρήσεις κτλ.

Όλοι οι δημόσιοι φορείς δρουν με βάση το **γενικό ή το δημόσιο συμφέρον**, ενώ οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά δρουν με βάση το ιδιωτικό συμφέρον.

Σκοπός του κράτους, όλων των δημόσιων φορέων, είναι **η μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας**.

Το κράτος είναι παραγωγός και καταναλωτής αγαθών και υπηρεσιών,

Το κράτος προσφέρει αγαθά, κυρίως, με δύο τρόπους: φροντίζει να παράγει το ίδιο τα δημόσια αγαθά και να ιδρύει δημόσιες επιχειρήσεις.

Τα δημόσια αγαθά αντιδιαστέλλονται προς (διακρίνονται από) τα ιδιωτικά, αν και στην πράξη, πολλές φορές, είναι **δύσκολη η διάκριση** δημόσιων και ιδιωτικών αγαθών.

Ο χαρακτηρισμός ενός αγαθού ως δημόσιου γίνεται με **πολιτική απόφαση από την κυβέρνηση**.

Στην σημερινή κοινωνία, οι πολίτες θεωρούν τα δημόσια αγαθά ως δικαιώματά τους (π.χ. δικαίωμα στην υγεία, στην παιδεία κτλ.) και τα υπερασπίζονται.

Τα δημόσια αγαθά είναι **αδιαίρετα** και το όφελός τους διαχέεται στο κοινωνικό σύνολο, χωρίς αποκλεισμούς. Παρέχονται δωρεάν ή με συμβολικό αντίτιμο σε όλους.

Το κράτος παρέχει στους πολίτες τα δημόσια αγαθά είτε φροντίζοντας να τα παράγει το ίδιο (π.χ. άμυνα), είτε, εφόσον δεν αρκούν, αγοράζοντας και από τους ιδιώτες.

Το κράτος είναι ο **μεγαλύτερος παραγωγός** αγαθών και υπηρεσιών, αφού παράγει μεγάλο ποσοστό του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (Α.Ε.Π.), λίγο πριν από την οικονομική κρίση (2010) παρήγε πάνω από το 50% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.).

B) Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί (Δ.Ε.Κ.Ο.)

Από τις αρχές του 20ού αιώνα το κράτος παρεμβαίνει περισσότερο στην οικονομία.

Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο δημιουργείται ο θεσμός των Δημοσίων Επιχειρήσεων.

Το κράτος έχει ένα **πλήθος Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών (Δ.Ε.Κ.Ο.)**, όπως η Δ.Ε.Η., η Ε.ΥΔ.Α.Π., η Δ.Ε.Φ.Α., οι Αστικές Συγκοινωνίες, η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου, η Ελληνική Αμυντική Βιομηχανία κτλ. Οι Δ.Ε.Κ.Ο. δεν είναι πλέον αμιγώς κρατικές, αλλά κατά ένα μέρος τους έχουν μετοχοποιηθεί.

Στόχος των Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών είναι η **εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος**.

Το δημόσιο συμφέρον εξυπηρετείται καλύτερα, αν οι Δημόσιες Επιχειρήσεις λειτουργούν **αποτελεσματικά και ανταγωνιστικά**.

Βέβαια, στόχος των Δ.Ε.Κ.Ο. δεν είναι ο ανταγωνισμός του ιδιωτικού τομέα, δηλαδή των ιδιωτικών επιχειρήσεων, αλλά η εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και κυρίως η εξασφάλιση της παραγωγής των κοινωνικά σημαντικών αγαθών και υπηρεσιών, ανεξάρτητα από τις συνθήκες της αγοράς και σε τιμές προσιτές για τον λαό

Σκοπός του κρατικού παρεμβατισμού είναι ο **περιορισμός των αδυναμιών της αγοράς**.

Ο **κρατικός παρεμβατισμός**, σε τελευταία ανάλυση, **έχει στόχο:**

την καλύτερη κατανομή των πόρων

την επίτευξη οικονομικής σταθερότητας

**τη δικαιότερη διανομή του εισοδήματος
την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης**

4.5 Βασικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής οικονομίας

Το δίλημμα που τέθηκε μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο για τον τρόπο ανασυγκρότησης της χώρας ήταν: **ποσοτική και γρήγορη ή ποιοτική και αργή ανάπτυξη;**

Και είναι γνωστό ότι επιλέχτηκε **το μοντέλο της γρήγορης**, οικονομικής ανάπτυξης.

Παράλληλα, το κράτος ασκούσε έναν **έντονο κρατικό παρεμβατισμό** γιατί οι ιδιωτικές επενδύσεις δεν αρκούσαν για την ανασυγκρότηση της χώρας.

Ο **παρεμβατισμός** του κράτους **αυξήθηκε** περισσότερο μετά τη μεταπολίτευση, δηλαδή την πτώση της δικτατορίας (1974).

Η ελληνική οικονομία παρουσιάζει ορισμένα **μόνιμα διαρθρωτικά προβλήματα**. Μερικά από αυτά είναι:

α) Δημόσιο έλλειμμα και δημόσιο χρέος. Το δημόσιο έλλειμμα υπάρχει γιατί τα δημόσια έσοδα είναι μικρότερα από τα δημόσια έξοδα. Και αυτό συνέβαινε για πολλά χρόνια. Κάθε χρόνο, το κράτος ξόδευε περισσότερα από όσα εισέπραττε. Το αποτέλεσμα ήταν να υπάρχει δημόσιο έλλειμμα **και το κράτος αναγκαζόταν, κάθε χρόνο, να δανείζεται για να το καλύψει**. Έτσι το δημόσιο χρέος έφθασε στα ύψη.

β) Απασχόληση και ανεργία.

Πρώτον, το ποσοστό των απασχολούμενων σε σχέση με αυτό των μη απασχολούμενων μειώνεται. **Όλο και λιγότεροι πρέπει να θρέψουν όλο και περισσότερους**. Το 1/3 περίπου των εργαζομένων τρέφει τα 2/3 περίπου αυτών που δεν εργάζονται (μικρά παιδιά, άνεργοι, γέροι κτλ.).

Δεύτερον, η απασχόληση κατά τομείς παραγωγής είναι «προβληματική». Υπάρχει διόγκωση του τριτογενούς τομέα (υπηρεσίες, τουρισμός) τη στιγμή που ο πρωτογενής και ο δευτερογενής τομέας συρρικνώνονται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η χώρα να μην καλύπτει βασικές ανάγκες σε γεωργικά, κτηνοτροφικά αλλά και βιομηχανικά είδη, τα οποία έχει τη δυνατότητα και το επιστημονικό δυναμικό να τα παράξει. Αποτέλεσμα: διόγκωση της ανεργίας και μετανάστευση, κυρίως πτυχιούχων, σε άλλες χώρες.

γ) Ελλειμματικό ισοζύγιο. Το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας (εισαγωγές-εξαγωγές), είναι **μόνιμα ελλειμματικό**. Με απλά λόγια, «δεν πουλάμε» προϊόντα, ακόμη και αυτά που παραδοσιακά παράγουμε (π.χ. λάδι, φακές, φασόλια κτλ.). Αντίθετα, και σε αυτά τα είδη κάνουμε εισαγωγές. Το αποτέλεσμα είναι να έχουμε έλλειμμα. Το τουριστικό και το ναυτιλιακό συνάλλαγμα ισοσκελίζουν κάπως το εμπορικό ισοζύγιο.

δ) Ο κρατικός παρεμβατισμός και η προστασία. Για αρκετές δεκαετίες, η ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε σε καθεστώς κρατικών χρηματοδοτήσεων και προστασίας των επιχειρήσεων (π.χ. δασμούς σε ομοειδή εισαγόμενα προϊόντα). **Δασμοί** είναι ειδικοί κρατικοί φόροι που επιβάλλονται σε εμπορεύματα είτε κατά την εισαγωγή τους είτε κατά την εξαγωγή τους.

Επιγραμματικά:

Ο πρωτογενής τομέας στηρίχθηκε στις τιμές ασφαλείας (=κατώτατες τιμές για αγροτικά προϊόντα), τις επιδοτήσεις, τον έλεγχο των τιμών κτλ., και αυτό συνεχίζει να είναι αίτημα των αγροτών. Το ερώτημα συνεχίζει να υπάρχει: πώς μπορεί να υπάρξει μια αγροτική οικονομία με συνεχή «προστασία»;

Ο δευτερογενής τομέας αναπτύχθηκε στη λογική των κινήτρων και των δασμών. Τα κίνητρα (επιχορήγηση επενδύσεων, επιδότηση επιτοκίου κτλ.) ήταν μόνιμο αίτημα της ελληνικής βιομηχανίας και βιοτεχνίας. Το ίδιο ίσχυε και για τους δασμούς. Τα εισαγόμενα προϊόντα αρκετών κλάδων είχαν υψηλούς δασμούς, ώστε οι καταναλωτές να προτιμούν να αγοράζουν τα εγχώρια που ήταν φτηνότερα. Το αποτέλεσμα ήταν μια μικρή και μεσαία βιομηχανία και βιοτεχνία, με ξύλινα πόδια. Γι, αυτό και δεν μπόρεσε να αντέξει τον διεθνή ανταγωνισμό και υποχώρησε σημαντικά.

Ο τριτογενής τομέας δεν έμεινε έξω από το κρατικό ενδιαφέρον. Το κράτος είναι ιδιοκτήτης ή ελέγχει τράπεζες, ασφάλειες, μεταφορές, επικοινωνίες, εκπαίδευση, υγεία κτλ. Ο μεγάλος αριθμός των υπηρεσιών, η χαμηλή ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, ο ανορθολογισμός και ο παρασιτισμός χαρακτηρίζουν τον τριτογενή δημόσιο τομέα.

ε) Εξάρτηση. Το μόνιμο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου, ο έλεγχος βασικών κλάδων και τομέων παραγωγής από το ξένο κεφάλαιο, η εισαγωγή του απαραίτητου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και της τεχνολογίας από ξένες χώρες, αποτελούν μερικούς από τους λόγους εξάρτησης. Σήμερα, σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης καμιά οικονομία δεν θεωρείται αυτάρκης. Όμως, **είναι άλλο πράγμα η αλληλεξάρτηση και άλλο η εξάρτηση.**

Υπάρχουν και άλλα διαρθρωτικά προβλήματα που παρουσιάζει η ελληνική οικονομία, όπως: υψηλή φορολογία, άνιση διανομή εισοδήματος, περιφερειακή ανισότητα, παραοικονομία κτλ.

Παναγιώτης Φουτσιτζής, Εκπαιδευτικός-Οικονομολόγος